

Ailə qurmaq iki fərqli nəslin birləşməsi, tanış olması, qohumluq bağları ilə bir-birinə bağlanması deməkdir. Bir boşanma hadisəsi ilə bir neçə nəfər zərər çəkir, çox sayda mənfi və xoşagəlməz nəticələr baş verir. Boşanma, ailə problemləri və çətinlikləri çərçivəsində ən son atılan addımdır. Təəsüf ki, çox zaman atılan ən birinci addım olur. Boşanan tərəflər adətən bir-birinə düşmən kəsilir, ana bir daha uşağı göstərməyəcəyini, ata isə aliment verməmək barədə fikirlər səsləndirir. Bir sözlə ayrılan cütlüklər bir-birlərini nədəsə ittiham edir. Bu hal onu göstərir ki, boşanma mədəniyyəti deyilən mədəniyyət forması var. Azərbaycanca və dünyada boşanma mədəniyyəti necədir?

Son 20 ildə Azərbaycanda boşanmaların sayı xeyli artıb. 1991, 2017, 2018 və 2020-ci illərdə 1000 nəfərə 1,5 boşanma, 1992, 2013, 2014 və 2015-ci illərdə 1,3 boşanma, 1993, 2006, 2008 və 2009-cu illərdə 0,9 boşanma, 1994, 1997, 2003 və 2004-cü illərdə 0,8 boşanma, 1995, 1996, 1998, 2000, 2001 və 2002-ci illərdə 0,7 boşanma, 1999-cu ildə 0,6 boşanma, 2005-ci ildə 1,1 boşanma, 2007 və 2010-cu illərdə 1 boşanma, 2011 və 2012-ci illərdə 1,2 boşanma, 2016-cı ildə 1,4 boşanma, 2019 və 2021-ci illərdə 1,7 boşanma, 2022-ci ildə 1,6 boşanma, 2023 və 2024-cü illərdə 2,1 boşanma sənədləşib. Rəsmi statistikaya görə, 2025-ci ilin ilk ayında Azərbaycanda hər 1000 nəfərə 5,4 nikah, 2,1 boşanma düşüb. Mütəxəssislər bildirir ki, boşanmaların səbəbləri arasında əsas yeri məişət zorakılığı tutur. Həmçinin maddi durumun yetersizliyi, sonsuzluq, narkotik aludəçiliyi və s. əsas səbəblər sırasındadır.

Lakin təkəcə Azərbaycanda deyil, hazırda dünyanın ən inkişaf etmiş ölkələrində də boşanmaların sayı artan sıra ilə yüksəlir. Məsələn, statistikaya görə, Macarıstanda bağlanan nikahların 67 faizi boşanma ilə nəticələnir. Bu ölkədə hər 10 kişidən biri boşanmış olur. Araşdırmalardan məlum olur ki, Macarıstanda boşanmaların böyük əksəriyyətinin səbəbi çox sadə, hətta bizim üçün mənasız hesab edilən problemlərdən baş verir.

Portuqaliyada da boşanmaların sayı 68 faizdir. Statistikaya görə hər gün ölkədə azı 70 ailə boşanır. Çexiyada isə boşanma nisbəti 66 faiz olub. İsveçdə isə boşanma nisbəti 47 faizdir. Araşdırmaya görə bu ölkədə daha çox qadınlar boşanmaya müraciət edir. Belçika boşanma məsələsində bir çox ölkə-

ləri üstələyir. Bu ölkədə boşanma nisbəti 71 faizdir və artıq belçikalılar üçün boşanma adıləşib, heç də dramatik qəbul edilmir. ABŞ-da isə boşanma nisbəti 53, Rusiyada 51 faizdir. Məlumatla görə Rusiyada boşanmaların səbəbləri yaşayış yerinin olmaması, alkoqolizm və digər məsələlərdir.

Göründüyü kimi, dünyanın ən inkişaf ölkələrində belə boşanma məsələsi artıq adıləşib. Lakin Azərbaycandan fərqli olaraq adı çəkilən bu ölkələrdə boşanma mədəniyyəti var. Yəni, tərəflər artıq bir yerdə yaşamağın mümkün olmadığını qərarlaşdırıb, məhkəməyə müraciət edir, sivil yolla boşanmağa çalışır və çox zaman buna nail olur. Azərbay-

Azərbaycanda və dünyada boşanma mədəniyyəti

NECƏDİR?

canda isə çox nadir hallarda sivil yolla boşanma baş tutur.

Adətən cütlüklər qarşılıqlı ittihamlar, qalmaqallar ilə boşanır və çox zaman bu qalmaqallar boşanmadan sonra da davam edir, bəzən isə faciələrlə nəticələnir. Bununla bağlı tez-tez mətbuatda, mediada "Keçmiş ər arvadını öldürdü", "Keçmiş arvadını vəhşicəsinə döydü" və s. kimi xəbərlərə rast gəlirik. Məlum olur ki, azərbaycanlı kişilərin böyük əksəriyyəti rəsmən öz arvadından boşansa belə, onu öz mülkiyyəti hesab edir, daimi nəzarətdə saxlayır, hər bir işinə, hətta geyiminə və digər məsələlərə müdaxilə etməyə çalışır. Bəzən illərlə boşandığı keçmiş arvadını kiminləsə münasibətdə olduğunu biləndə onu öldürür və ya ağır xəsarətlər yetirir. Bəs Azərbaycanda dünya ölkələrində olduğu kimi niyə boşanma mədəniyyəti yoxdur? SİA mövzu ilə araşdırma aparıb.

Sosial və mənavi məsələlər üzrə ekspert Ramal Əliyev: "Ailə qurmaq, evlilik insan həyatının ən vacib mərhələlərindən biridir. İslamda evlilik, kişi və qadının bir araya gəlib ailə qurması, uşaqlar dünyaya gətirməsi, cəmiyyətin davam etməsi baxımından böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bu, Allahın istədiyi bir düzəndir. Lakin, hər evlilik uğurlu olmur, bəzən müxtəlif səbəblərdən dolayı evliliklər başa çatır və boşanma həyata keçirilir.

İslamda evlilik, ailə qurulması çox qiymətli bir əməl olaraq qəbul edilir. Peyğəmbərimiz (s.ə.v) evliliyi təşviq etmiş və bu sahədə müxtəlif hədislərdə əhəmiyyətli məsəllər vermişdir. Lakin, boşanma İslamda mütləq olaraq haram sayılmasa da, Allahın ən xoşlamadığı bir əməl olaraq xarakterizə edilmişdir. Hədislərdə bildirilir ki, Allah boşanmanı sevməz, amma boşanma bəzi hallarda zərur-

Qadın kişini xəyanət etməkdə, kişi isə qadını narkomaniya və ya digər ciddi günahlarda ittiham edir. Bu, əksər hallarda, boşanmanın etik prinsiplərinə riayət edilməməsindən qaynaqlanır. Boşanma zamanı tərəflər bir-birlərinə sübutsuz ittihamlar yönəldərək, hər biri öz mövqeyini gücləndirməyə çalışır. Bu, yalnız ailə üzvləri arasındakı münasibətləri daha da gərginləşdirir və daha böyük sosial problemlərə yol açır. Boşanma etikası, hər iki tərəfin hörmətinə, dürüstlüyünə və qarşılıqlı anlaşmasına əsaslanmalıdır. Hər iki tərəf münaqişələrini sülh yolu ilə həll etməyə çalışmalı, qarşı tərəfi alçalmaqdan çəkinməlidir. Etik bir boşanma prosesində, hər iki tərəf bir-birini ləyaqətlə qəbul edər və nəticədə, cəmiyyətə olan təsir ən azı enmiş olur.

Evlilik və boşanma məsələləri həm dini, hüquqi, həm də etik baxımdan çox önəmlidir. İslamda evliliyə böyük əhəmiyyət verilərsə də, bəzi hallarda boşanma zəruri olur. Lakin boşanmanın heç bir zaman cəmiyyətin və tərəflərin faydasına olmadığını unutmamaq lazımdır. Evlilikdən əvvəl dini və rəsmi nikah bağlamaq, boşanma zamanı isə hər iki tərəfin hüquqlarını qorumaq və etik prinsiplərə riayət etmək, sağlam bir cəmiyyətin yaranmasında əhəmiyyətli bir rol oynayır. Bu səbəbdən, cəmiyyətimizdə boşanma məsələlərinə daha ciddi yanaşılmalı, hər iki tərəf arasında ədalət və qarşılıqlı hörmət təmin edilməlidir".

Uşaq, yeniyetmə və yetkin psixoloqu Nigar Ağabəyova: "Boşanma iki nəfərin,

yəni, qadın və kişinin arasında olmasına baxmayaraq, realıqda belə olmur. Boşanma qərarına boşanmaq istəyən hər iki tərəfin ana-atası, övladları müdaxilə edir. Boşanma prosesi təbii olaraq hər iki tərəfin psixologiyasına mənfi təsirini göstərir. Çünki bu proses özü də insanın öz dünyasında yasıdır.

rət halına gələndə icazə verilir. Boşanmaların müxtəlif səbəbləri olur, ailə üzvləri arasında ciddi anlaşılmazlıq, qarşılıqlı hörməti itirmək, ağır sosial durum, xəyanət və digər ağır səbəblər göstərilə bilər.

Boşanmanın hüquqi tərəfi də çox vacibdir. İslamda evlilik müqaviləsi, dini kəbin adı altında, kişi və qadın arasında bağlanır. Lakin bu müqavilənin hüquqi bir əsası yoxdur. Bununla yanaşı, cəmiyyətimizdə bəzən insanlar dini kəbini bağlamağa önəm versələr də, rəsmi nigahı gözdən salırlar. Bu isə boşanma zamanı hüquqi məsələlərin qarışıqlığına səbəb ola bilər. Rəsmi nikah bağlanmadıqda, tərəflərin mülki hüquqları, miras məsələləri, əmlak bölüşdürülməsi və digər hüquqi məsələlər əngəllər törədir.

Rəsmi nikah, boşanma zamanı hər iki tərəfin hüquqlarını qoruyur və ədalətli mülkiyyət bölüşdürülməsini təmin edir. Bu səbəbdən, gənclər evlənməzdən əvvəl dini kəbinlə yanaşı, rəsmi nikah da bağlamalıdır.

Boşanmanın etik tərəfi isə daha mürəkkəb bir məsələdir. Cəmiyyətdə boşanma hallarında, xüsusən də insanlar arasında qarşılıqlı ittihamlar və böhtanlar çox yaygındır.

İstər-istəməz boşanma prosesi kişi və qadının yaxınlarını, xüsusilə də övladlarını məyus edir. Ayrılan insanların bir-birinə nifrəti, qınağı ola bilər. Sağlam şəkildə boşanma bizim mentalitetdə az hallarda olur. Çünki boşanan qadını da, kişini qınayan çox olur. Xüsusilə də, qadın qınanılır.

Boşandıqdan sonra bəzən qadın və ya kişi övladlarını qarşı tərəfə göstərməklə içindəki hirsini çıxarmağa çalışır. Ancaq unutmamalıyıq ki, uşaqların bu prosesdə gənəhi yoxdur. Uşaqların gözündə onlar boşanan insanlar deyil, çox sevdikləri ana və atasıdır. Ümumiyyətlə, çox yaxşı olar ki, insan boşanma qərarını hirsliyə deyil, yaxşı düşüncə ilə, müdaxilələrə imkan verməyərək özü versin".

Söylü Ağazadə